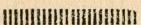

вказівки на годиннику історії людства. „Поворот Духа і Бога“ ось назва нової епохи, ось її ім'я. Німецький фільософ Кейзерлінг порівнує сучасність з часами від народин Христа до 1200 р., коли то творився новий середньовічний порядок і світогляд¹⁾. Порівнання влучне. „Поріг нового середньовіччя“ — це справді окреслення сучасності. В першім середньовіччю християнство серед напів диких народів лишилося формально, росло в ширину, в середньовіччю, що гряде, воно ростиме в глибину, в глибину душі людства. Як в першім середньовіччю були секти, так будуть вони і в другім. Боротьба між світською й духовною владою, папством і ціарством — це печать першого середньовіччя. Боротьба між боготворенням світської влади і нації і визнаванням правдивого вічного Бога — це мабуть зміст середньовіччя, що прийде. Там боротьба за владу над краями, тут боротьба за владу над душами, там площина політична, тут площина світоглядова, там особи ціаря і папи, тут держави й Церкви, там *gladius terrenus et coelestius*, тут ніцшомакіавелізм і католицизм. — Хто ж побідить? — Відповідь дана перед віками: „...збудую Церков мою і врата Адові не одоліють єя“.

C. Шелухин.

Новознайдена карта України XVII ст. з інформаціями на ній.

Левассер де Боплян в 1650 р. писав, що на Україні досить учених, але бібліотек немає, бо сусіди підчас набігів палять і нищать їх. Цього не було на заході Європи і ми тут знаходимо великі джерела для історії України та її культури. В Льондоні, Парижі, Берліні, Відні, Римі й ін. містах по архівах, музеях, бібліотеках зберігаються напр. географічні карти України з XV. століття. На жаль, робітників над цим серед українців мало. З найбільш видатних можемо назвати І. Борщака (Париж). Д-р Т. Галіп на моє прохання прислав мені великий список геогр. карт в Римі. Степанківський подав невеликий опис карт України в Британському музею. Росіяни політикують проти прав і назви України і вже через це уникають публікацій того, що могло б прислужитися українській нації й наукі українознавства. Один з приємних віймків маємо в особі Л. Левенсона.

В відділі географ. карт Пруської Держав. Бібл. в Берліні він знайшов карту України, зроблену Ернестом Готлібом фон Берге коло 1681 р. Левенсон звернув на неї велику увагу і присвятив їй розвідку.

В європейс. літер. писалося про Берге досить, в російській тільки згадувалося його ім'я, а в українській ми не читали нічого,

¹⁾ H. Keyserling: L'avenir de l' Europe. Revue de Genève. 1922, стр. 427.

хоч Берге в XVII ст. зробив добру карту України з інформаціями до неї і видав у Льондоні „Подорож по Україні“. Левенсон перший надрукував цю карту Берге в 1932 р. з латинським текстом пояснень на ній і додав біографічні й бібліографічні відомості („Статьи и Материалы“..., Берлін, 1932, стор. 41—53).

Берге був людиною освіченою, спостережливою і знавцем чужих мов, у тім числі латин., англ., московської. В 1670 р. він поїхав з Бернбургу на службу в Московію і впродовж 8 років жив там, і на Україні, і в Татарії. В 1678 р. він вирвався з Москви за допомогою англійського посла Гебдона, поїхав до Англії і тут накреслив карту України для якогось англійського атлясу. Цієї карти й досі не відшукано. В 1680 р. Берге переїхав до Берліна на службу Курфюрста Бранденб. Фридриха Вільгельма і служив у нього на високих посадах та вмер коло 1720 р. Карту України, надруковану Левенсоном, Берге зробив не пізніше 1681 р., склав на ній по латині на чотирьох її полях інформаційний напис, частину про Московію, а частину про Україну, і присвятив цю працю Курфюрстові. Левенсон установив на ній проколи голкою, які показали, що карту цю знято з оригіналу, мабуть з тієї карти, яку Берге виготовив для англ. атлясу. Кarta має обсяг 56×50 і добре зберіглася. На ній по площі її читаємо написи: *Moscovia, Ukraina.*

В геогр., історич. і державно-правному коментаріях латинською мовою на полях читаємо для 1681 року таку термінологію:

Moscovia, imperium Moscoviticum, copiae (війська) Moscovitae, Moscoviticus Monarcha, Moscovitae, Mosci. Про межі в тексті читаємо, що Московська імперія шириться *ad fines Ukrainae* — до границь України.

Україна, в тексті сказано, що вона р. Дніпром ділиться на *Citerior Ukraina* та *Ulterior Ukraina*, а населення її *Cosacci*. Політичний стан України, яку трактується тут в своїх політичних межах (*fines*), означено як протекторат Московського царя: *Ukraina protecta, protegens, protectrix Tzareta Majestas.*

За цю публікацію і біографічні відомості про Берге мусимо сердечно дякувати Л. Левенсонові. Було б бажаним, щоб на неї звернули увагу наші історики, географи, правники. В інформативній частині карти читаємо завваження західно-европейської освіченої людини кінця XVII стол. про характер державно-правних договорних відносин мі Украйнською Республікою і московським царем, як персональний протекторат царя. Тут же маємо, що Московія до XVIII століття називалася не Росією, а Москвією і Московською державою, і цар здався не русским і не российским, а московським, як і його військо звалося московським. Це термінологія місцева і міжнародня. Так і що до назви Україна. А відноситься це до часів Богдана Хмельницького, Виговського, Самойловича, Дорошенка і, пише про це Берге як сучасник, який черпав відомості і на місцях в Московії та на Україні.

В своїх друкованих працях я подав документовані дані про

назву Україна в Татарському літоп. під 1240 р., на мапі французького короля Карла IX за 1572 р., в Універс. кор. Ст. Баторія 1580 р., в переписках короля Жигмонта III з Стан. Жолковським з 1596 р., у Бопляна 1650 року, у англійців, в Маніф. Петра I, в Маніф. Катерини II з 3. Авг. 1775 р. про зруйнування Січи, в заявлі царя Николая I про Катерину II, і багато інш. До них мапа Берге 1681 р., особливо інформаційний надпис, є сутнім додатком.

Українці, живучи в європейських державах, повинні звернути увагу на памятки про Україну і Русь більше, ніж було досі. Публікація Левенсона з латинською інформацією могла бути раніш зробленою кимсь з українців, особливо коли істнє в Берліні Український Науковий Інститут. Латинського надпису на карті ми й досі не маємо в українських виданнях. Треба про це подбати. Українці, які проживають в Німеччині, повинні поправлювати над розшуками українки, як і ті, що в Італії. В 1929 р. я надрукував працю „Звідкіля походить Русь“ і надрукував у перше латинський надпис на камені про Русь в Зальцбурзі в 477 році, що його там зробили в катакомбі і в провінції Норік. Я вказав джерела і місця для дальших розшуків, які могли б зробити українці, що проживають в Австрії. Про те в Австрії ще нічого в цій важливій справі не зроблено. Так само я вказав, що й у Величка в документі 1648 р. є та ж сама звістка, що і в Зальцбурзькому катакомбному надписі за 477 рік. Іннокентій Гізель подає цю звістку в своєму „Сінопсісу“, надрукованому в 1676 році, і вказав, що ті відомості „обретаються в летописех полских“, з яких він і взяв їх. Але ніхто і в Польщі з українців не зробив у цій важливій справі нічогісінько. Вказані джерела — Величка і Гізеля — називають Русь Зальцбурзького катакомбного надпису 477 року „продками нашими“. Треба поритися і в архіві кладбищенської церкви св. Петра в Зальцбурзі, і польських хроніках, а не ждати, поки появиться другий чесний Левенсон або німець, який, по виразу Шевченка, „Історію нашу нам розкаже“. У нас же поки що знайшовся тільки „критик“, якому особисто не подобається моя публікація Зальцбурзького катакомбного надпису і того, що з ним звязане, а тому він „по ученому“ найого думку одмахується заявюю, що той надпис зробив якийсь чернець. По цій льогіці ми мусіли б закинути геть і наш Київський літопис, бо його зложили ченці. Але над цим літописом працювали і далі працюють великі уми вчених.

